לא אפשר למקצייה אלא קרן של פרה ליקצייה וליתביה לה אמר קרא [1]וכתב ונתן לה ° [א]מי שאינו מחוסר אלא כתיבה ונתינה יצא זה שמחוסר כתיבה קציצה ונתינה: רבי יוסי הגלילי אומר וכו': מ"ט דרבי יוסי הגלילי [א)]דתניא ספר אין לי אלא ספר מנין לרבות כל דבר ת"ל וכתב לה מכל מקום אם כן מה ת"ל ספר מה ספר דבר שאין בו רוח חיים ואינו אוכל אף כל דבר שאין בו רוח חיים ואינו אוכל ° ורבנן אי כתיב בספר כדקאמרת השתא דכתיב ספר לספירת דברים הוא דאתא ורבנן האי וכתב מאי עבדי ליה מיבעי להו [ב]בכתיבה מתגרשת ואינה מתגרשת בכסף ס"ד אמינא [ב)]אקיש יציאה להוייה מה הוייה בכסף אף יציאה נמי בכסף קמ"ל ואידך נפקא ליה [1]מספר כריתות [ג)]ספר כורתה ואין דבר אחר כורתה ואידך מיבעי ליה [ג]דבר הכורת בינו לבינה [ד)]כדתניא [ד]הרי זה גיטיך על מנת שלא תשתי יין על מנת שלא תלכי לבית אביך לעולם אין זה כריתות עד שלשים יום הרי זה כריתות ואידך מכרת כריתות ואידך כרת כריתות לא דרשי:

מתני' [ה)][ה]אין כותבין במחובר לקרקע כתבו במחובר תלשו וחתמו ונתנו לה כשר [ו)]רבי יהודה פוסל עד שתהא כתיבתו וחתימתו בתלוש ר' יהודה בן בתירא אומר אין כותבין [ז)]לא על הנייר המחוק ולא על הדיפתרא מפני שהוא יכול להזדייף וחכמים [ו]מכשירין:

גמ' כתבו על המחובר והאמרת רישא אין כותבין אמר רב יהודה אמר שמואל והוא ששייר מקום התורף וכן אמר ר' אלעזר א"ר אושעיא והוא ששייר מקום התורף וכן [ח)]אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן והוא ששייר מקום התורף ור' אלעזר היא [ט)]דאמר עדי מסירה כרתי וה"ק אין כותבין טופס שמא יכתוב תורף כתבו לטופס ותלשו כתבו לתורף ונתנו לה כשר וריש לקיש אמר חתמו שנינו ורבי מאיר היא [י)]דאמר עדי חתימה כרתי והכי קאמר [ז]אין כותבין תורף גזירה שמא יחתום כתבו לתורף תלשו חתמו ונתנו לה כשר ° [ח]כתבו על חרס של עציץ נקוב כשר דשקיל ליה ויהיב ליה ניהלה על עלה של עציץ נקוב אביי אמר כשר ורבא אמר [ט]פסול אביי אמר כשר

דשקיל

לא אפשר למקצייה. דשייך במצות ואינו ראוי לחבל בו ואם חבל בו יוצא לחירות בראשי אברים אלמא אינו ראוי לחבל בו: **ספר.** משמע קלף: **וכתב לה מכל מקום.** מדלא כתב ונתן ספר כריתות בידה: **אי כתב בספר.** משמע יכתוב בקלף ומצית למימר דכי רבי מוכתב לה דומיא דקלף הוא דרבי: **השתא דכתיב ספר.** אין זו אלא וכתב ספירת דברי כריתות ועל כל מה דבעי לכתוב: **וכתב לה מאי עבדי ליה.** לדידהו לא איצטריך לרבות כל דבר שהרי לא קבע הכתוב דבר לכתיבתו ומונתן ספר כריתות שמעינן: **ואינה מתגרשת בכסף.** אם אמר לה הילך פרוטה והתגרשי לי בה: **אקיש יציאה להוייה.** כדכתיב ויצאה והיתה לאיש אחר [יא)]: **הוייה.** קידושין שמהוה בהן עצמה לבעל: **מספר כריתות.** מדסמך כריתות לספר: **דבר הכורת.** שלא יהא בו תנאי המקשרן יחד אלא תנאי הכורת ומבדיל ביניהם: **לעולם אין זה כריתות.** שהרי כל ימיה קשורה בו: **מכרת כריתות.** דמצי למיכתב ספר כרת: **מתני' אין כותבין במחובר.** דכתיב [יב)] וכתב ונתן שאינו מחוסר קציצה: **כתב על המחובר כו'.** בגמ' פריך הא אמרת אין כותבין: **נייר המחוק.** יכול לחזור ולמוחקו עד העדים ולכותבו ויעביר תנאי שהיה בו ולא מוכחא מילתא דהא עדים נמי על המחק חתומים. וכן דיפתרא אין מחק שלו ניכר ובגמ' [יג)] מפרש מאי דיפתרא: **וחכמים מכשירין.** בגמ' [יד)] מפרש לה: **גמ' והוא ששייר.** סיפא דקתני כשר והוא ששייר מקום התורף וכתבו לאחר תלישה: **תורף.** גלויו של שטר מקום האיש והאשה והזמן: **ור' אלעזר היא.** מתני' דבעי כתיבה בתלוש דדריש וכתב דקרא [טו)] אכתב הגט ולא אחתימת עדים רבי אלעזר היא דאמר חתימת הגט אינה מן התורה אלא מפני תיקון העולם הילכך וכתב דקרא אכתב הגט קאי: **חתמו שנינו.** בסיפא דמתני' תלשו חתמו ונתנו לה כשר ואע"פ שנכתב כולו במחובר דכי כתיב וכתב דקרא אחתימת עדים שהיא עיקר ור' מאיר היא: **דשקיל ליה.** לכוליה עציץ ואין כאן מחוסר קציצה ואין לחוש שמא ישבר החרס ויתן לה החתיכה והויא ליה קציצה דלא מפסיד ליה לעציץ:

דשקיל

[טז)] **על עלה של זית.** דוקא עלה של זית וכיוצא בו דמתקיים כדתניא בתוספתא [פ"ב ה"ה] על עלה של זית וחרוב ולדעת וכל דבר שהוא של קיימא כשר אבל עלה של כרישין ובצלים ועלה ורדים ועלה ירקות וכל דבר שאינו של קיימא פסול: **יצא** זה שמחוסר כתיבה קציצה כו'. פי' רבינו שמואל דוקא בבעלי חיים או במחובר לקרקע שעוקר דבר מגידולו חשיב מחוסר קציצה [א] ותדע דבסמוך איפליגו אביי ורבא כשכתבו על עלה של עציץ נקוב דרבא גזר שמא יקטום אבל כשאינו נקוב משמע אפי' יקטום כשר וכן פירש הרב רבי שמעיה בפירושו ואם כתב גט בקלף גדול ואח"כ חתכו לפי זה כשר ומעשה היה בימי ה"ר יצחק ברבי מנחם ופסלו ונחלקו עליו גדולי הדור ובה"ג פוסל [ב] וכן ר"ת היה מחמיר מדקאמר בסמוך כתבו על חרס של עציץ נקוב כשר דשקיל ליה ויהיב לה ניהליה [ג] והא דלא פליג עלה רבא משום דליכא למיגזר שמא ישבר העציץ דאין דרך לשוברו כמו בקרן של פרה דלא גזרי' שמא יקצץ דאין דרך ליקצץ ודוקא בעלה גזרי' שמא יקטום ולאו דוקא נקט עלה של עציץ נקוב דהוא הדין כשאינו נקוב אלא משום רבותא דאביי נקטיה דאפילו בנקוב מכשיר [ד] ועוד אור"י דמסתבר דאין האשה קונה את הגט שכתוב על עלה של עציץ נקוב במשיכת העציץ או בהגבהתו [ה] כל זמן שלא פסקה יניקת העלה כדאמרינן בסמוך מכר בעל זרעים לבעל עציץ לא קנה עד שיחזיק בזרעים אבל במשיכת העציץ [ו] לא קנה דאכתי חשיבי מחוברין בשעת משיכה והא דמכשיר אביי משום דשקיל ליה ויהיב לה היינו דהניחתו במקום שפוסקת יניקת העציץ [ז] דהשתא הוי רבותא טפי דמכשיר אביי בעציץ נקוב דלא גזרי' דיהיב לה בפסיקת היניקה אטו בלא פסיקת היניקה וקמ"ל נמי אע"פ שצריך ליתן לה בפסיקת היניקה לא חשיב בהכי מחוסר קציצה ור"י מייתי ראיה לפי' ר"ת דחשיב בפ' כסוי הדם (חולין דף פט.) עפר עיר הנדחת מחוסר תלישה קציצה ושריפה ויותר נחשב מחובר גט בקלף גדול מחיבור עפר עיר הנדחת והא דלא חשיב לקורה הנעוצה בארץ מחוסר תלישה בפ' נגמר הדין (סנהדרין דף מו:) משום דלא חשיב חיבור לקרקע כולי האי ולר"ת דוקא נחתך מקלף גדול חשיב מחוסר קציצה אבל חותך מן הגט דבר מועט כמו שעושין לייפותו לא חשיב בהכי מחוסר קציצה כדאמרי' לעיל [יז:] גזייה לזמן ויהבי' ניהלה כו' בין שיטה לשיטה בין תיבה לתיבה מהו [כ:] גבי והנייר שלי משמע דדבר מועט לא חשיב מחוסר קציצה: **תלמוד** לומר וכתב לה מ"מ. וא"ת ואימא וכתב כלל ספר פרט [ח] ואין בכלל אלא מה שבפרט [ט] וי"ל ונתן חזר וכלל [י] אע"ג [יא] דלא מייתי אלא כללא קמא הכי נמי אשכחן בפ"ק דקידושין (דף כא:) מרצע אין לי אלא מרצע מנין לרבות הסול וכו' ת"ל ולקחת כל דבר הניקח ביד ולא מייתי בברייתא כללא בתרא ובסוגיא דהתם מוכח דכלל ופרט וכלל קא דריש ונתת באזנו חזר וכלל: **מה** ספר דבר שאין בו רוח חיים. לא בעי למימר מה ספר דבר הבא מצ"ח כו' לאפוקי עלה וטבלא ופינקס אף ע"ג דבפ"ק דקידושין (דף יז.) גבי הענקה אמרי' דאי כתיב לאן ה"א דוקא ב"ח אין אבל גדולי קרקע לא שמא לא חשיב כל כך לך חשוב דבר הבא מצ"ח כמו לך של בעלי חיים עצמו ועוד דהכל כפי מה שדומה לחכמים [יב] נקיט בכל א' ענין הראוי לו דבפ' בכל מערבין (עירובין דף כז:) נקט פירי מפרי וגידולי קרקע ובסוכה (דף יא:) מה חגיגה דבר שאינו מקבל טומאה [וגידולו מן הארץ] (ואינו אוכל): **בכתיבה** מתגרשת. [יג] תרי וכתב לה כתיב אחד דרשינן וכתב לה לשמה ומוכתב אחרינא בכתיבה מתגרשת ומלה לה ולא לה ולחברתה [יז)]: **ואינה** מתגרשת בכסף. הך דרשה לרבא [יח)] אבל לאביי נפקא ליה דאינה מתגרשת בכסף מסברא דיאמרו כסף מכניס כו' [יד] ומ"מ איצטריך לדידיה נמי וכתב למעוטי חליצה [טו] והתם [יט)] ממעט חליצה מספר כורתה היינו דרשה דר' יוסי הגלילי [טז] ונקט לה לפי שהיא פשוטה וכן רגיל בכמה דוכתי [יז] [כ)]: **שלא** תלכי לבית אביך לעולם אין זה כריתות. תימה הא אם מת אביה או אם מכר לא חשיב תו בית אביה כדתנן בהשותפין (נדרים דף מו.) קונם לביתך שאיני נכנס שדך שאיני לוקח מת או מכר לאחר מותר ויש לומר דכל יוצאי חלציו קרוים בית אביו ואפילו שמת כדכתיב (בראשית לח) שבי אלמנה בית אביך גבי תמר [יח] וכבר מת [יט] אביה כדמוכחי קראי [כ] [כא)]: **ורבי** יוסי הגלילי מכרת כריתות כו'. קשה לרבינו תם דבפ' המגרש (לקמן פג:) קאמר על רבנן דרבי אלעזר בן עזריה דכרת כריתות לא דרשי ור' יוסי הגלילי הוא בכלל רבנן דהתם ויש לומר דלא דרשי כרת כריתות להיא דרשה דהתם ולא בעי למימר דלא דרשי כלל [כא]:

עציץ

עין משפט נר מצוה

סז א מיי' פ"ד מהל' גירושין הל' ג סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קכד סעיף ב ג [יו"ד סי' רסו סעי' מנ]:

סח ב מיי' פ"ד מהל' גירושין הל' ג סמג שם:

סט ג ד מיי' שם פ"ח שם הלכה י סמג שם טוש"ע אה"ע סי' קכד סעיף כ:

ע ה מיי' פ"ח שם הלכה ו סמג שם טוש"ע אה"ע סימן קכד סעיף ד:

עא ו מיי' שם פ"ד הל' ג סמג שם טוש"ע שם סעיף ג:

עב ז מיי' שם פ"א הל' ז סמג שם טוש"ע שם סעיף ה:

עג ח ט מיי' שם הל' ח טוש"ע אה"ע שם סעיף ד:

מוסף תוספות

א. אבל בתלוש לא דכיון דתלוש לא הוי מחוסר קציצה דיכול ליתנו לה כמות שהיא, וכיון שכן כי גאיז מיניה מידי לא מיפסל אבל במחובר לקרקע מפני שאי אפשר ליתנו לה אלא בקציצה מקרי מחוסר קציצה ובעלי חיים נמי דדמו למחוסר קציצה. ר"ן. ב. אותו אם נחתך ממנו כלום. תוס' הרא"ש. ג. משמע דאי חבר לי' לעציץ ויהיב לה החרס דפסול דחשבינן לי' מחוסר מעשה אע"פ שאינו מחובר. תוס' הרא"ש. ד. ואע"פ שאין הלכה כאביי מ"מ רבותא דהתירא קמ"ל. תוס' הרא"ש. ה. ואע"פ שהעציץ בידה. תוס' הרא"ש. ו. או בהגבהתו. תוס' הרא"ש. ז. כגון בעלייה או שיש דבר מפסיק בין העציץ לקרקע. תוס' הרא"ש. ח. כלל ופרט. תוס' הרא"ש. ט. והו"ל למימר ספר דוקא. ריטב"א. י. והו"ל כלל ופרט וכלל ודרשינן כעין הפרט, מה הפרט מפורש דבר שאין בו רוח חיים ואינו אוכל אף כל דבר שאין בו רוח חיים וכו'. ריטב"א. יא. דלא משמע מתוך הברייתא דדריש בכלל ופרט וכלל. תוס' הרא"ש. יב. לדון כעין הפרט. תוס' הרא"ש. יג. אע"ג דאיצטריך לדרשה דלשמה. תוס' הרא"ש. יד. דאין סניגור נעשה קטיגור. תוס' עירובין טו: ד"ה בכתיבה. טו. שבכתיבה מתגרשת ולא בחליצה. תוס' סוכה כד: ד"ה בכתיבה. טז. וקצת תימה דלא נקט הך דרשה (קדושין ה.) לענין חליצה גם דרשה דדרשינן בה כרבנן וי"ל דנקט וכו'. תוס' סוכה שם. יז. [ראה שתי דוגמאות בתוס' עירובין שם.] יח. שהיתה בתו של שם. תוס' סוכה שם: ד"ה ע"מ. יט. ד"ה ע"מ. תוס' הרא"ש. כ. [וקשה] מכרו לאחר מאי איכא למימר וצ"ע. רשב"א. כא. מהרש"א בסוכה כד: דלא קאמר 'לא משמע להו'. תוס' הרא"ש.

פסקי רי"ד

ועל הקרן של פרה וכו' בשלמא יד עבד אי אפשר למקצייה אלא קרן של פרה נקצייה וליתביה (וניכתביה ניהלי') [לה] אמר קרא וכתב ונתן מי שאינו מחוסר אלא כתיבה ונתינה יצא זה שמחוסר כתיבה קציצה ונתינה: ר' יוסי הגלילי אומר וכו' מ"ט דר' יוסי הגלילי דתניא ספר אין לי אלא ספר מניין לרבות כל דבר ת"ל וכתב מ"מ א"כ מה ת"ל ספר מה ספר שאין בו רוח חיים ואינו אוכל אף כל שאין בו רוח חיים ואינו אוכל. פי' אונתן בידה קסמיך דה"ל כלל ופרט א) ורבנן אי כתב בספר כדקאמרת השתא דכתיב ספר לספירת דברים בעלמא הוא דאתא פי' אי כתב בספר הוה משמע יכתוב בקלף ומצית למימר דכי נמי מרבית מוכתב לה דומיא דקלף הוא דרבי השתא דכתב ספר אין זה אלא וכתב ספר כריתות ספירת דברי כריתות על כל מה דבעי לכתוב וקי"ל יחיד ורבים הלכה כרבים: **מתני'** אין כותבין במחובר לקרקע כתבו על המחובר תלשו וחתמו ונתנו לה כשר ור' יהודה פוסל עד שתהא כתיבתו וחתימתו בתלוש ר' יהודה בן בתירא אומר אין כותבין לא על הנייר המחוק ולא על הדפתרא מפני שהוא יכול להזדייף וחכמים מכשירין. פי' אין כותבין במחובר לקרקע משום דבעי' וכתב ונתן מי שאינו מחוסר אלא כתיב' ונתינה יצא מחובר שמחוסר קציצה והילכך אי כתביה במחובר פסול הוא. כתבו על המחובר וכו' ופריך והאמרת אין כותבין וכו' פי' דמשמע שהמחובר פסול והדר מכשיר ליה אמר רב יהודה אמר שמואל והוא ששייר מקום התורף וכן אמר רב הושעיא והוא ששייר מקום התורף וכן אמר רבה בר בר חנה והוא ששייר מקום התורף ור' אלעזר היא דאמר עדי מסירה כרתי וה"ק אין כותבין תופס גזירה שמא יכתוב תורף כתבו לתופס ותלשו וכתבו לתורף ונתנו לה כשר פי' ר' אלעזר סבר עידי מסירה כרתי והם הם העיקר שמוסר בפניהם הגט ועידי חתימה בלא עידי מסירה לא יועילו כלום שיתן לה גט חתום בלא עידי מסירה והיכא דאיכא עידי מסירה אע"ג דליכא עידי חתימה כשר שהעיקר עידי מסירה הן והכריתות נגמר עליהם וקרא דכתיב וכתב לה ספר כריתות לאו על חתימת העדים קאמר אלא על כתב הגט וגופו של גט הוא שמו ושמה שם עירו ושם עירה והזמן והרי את מותרת לכל אדם יקרא תורף והשאר תופס וה"ק אין כותבין התופס במחובר גזירה שמא יכתוב גם התורף הילכך אסרו חכמים לכתוב התופס במחובר לכתחילה ואם כתבו לתופס על המחובר ותלשו ואח"כ סיימו וכתב התורף בתלוש כשר והאי דקתני חתמו לאו דוקא חתימת עדים אלא כמו סיימו שסיים (חתמו שייר) התורף בתלוש ור' יהודה פוסל עד שתהא כתיבתו של תורף בתלוש דגזר תופס אטו תורף ופסל אפילו בדיעבד: ור"ל אמר חתמו שנינו ור"מ (אמר) היא דאמר עדי חתימה כרתי וה"ק אין כותבין תורף גזירה

א) אולי צ"ל דהו"ל כלל ופרט וכלל ורבנן וכו'. ועי' בתוס' ד"ה תלמוד לומר:

מסורת הש"ס

א) עירובין טו: סוכה כד:, ב) קדושין ה., ג) [סוכה כד: וש"נ], ד) יומא יג. קידושין ה. וש"נ [לקמן פג.], ה) [לעיל ג., ו) לעיל דף ד, ז) [ע' לקמן כב. תוס' ד"ה על], ח) [לקמן כג., ט) [לעיל טו: וש"נ], י) [לקמן כג. כו. כו: קדושין מח. כתובות ל. בבא בתרא קע.], יא) דברים כד, יב) [דברים כד], יג) [לקמן כב.], יד) [שם], טו) [דברים כד], טז) [שייך לעיל במשנה יט.], יז) [לקמן פו.], יח) [קידושין ה.], יט) [קידושין ג:], כ) [ע' תוס' עירובין טו: ד"ה בכתיבה ותוס' מ"ק ח. ד"ה נפקא ותוס' מגילה כ. ותוס' סנהדרין לד: ד"ה דכתיב ותוס' זבחים קיז. ד"ה והתורה ותוס' כריתות טו. ד"ה ערוץ], כא) [ע' תוס' עירובין טו: ד"ה ע"מ ותוס' סוכה כד: ד"ה ע"מ].

תורה אור השלם

1. כִּי יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה וּבְעָלָהּ וְהָיָה אִם לֹא תִמְצָא חֵן בְּעֵינָיו כִּי מָצָא בָהּ עֶרְוַת דָּבָר וְכָתַב לָהּ סֵפֶר כְּרִיתֻת וְנָתַן בְּיָדָהּ וְשִׁלְּחָהּ מִבֵּיתוֹ: דברים כד א

גליון הש"ס

גמ' מי שאינו מחוסר. כעין זה חולין דף קלה ע"א: שם ורבנן אי כתיב בספר. עי' סוטה דף טו ע"א: שם כתבו על חרס של עציץ נקוב. עי' לעיל דף ז ע"ב תוד"ה עציץ נקוב:

מוסף רש"י

ספר. וכתב לה ספר כריתות, ספר משמע קלף דכתיב (ירמיה לו) ואני כותב על הספר בדיו, והדר קרי ליה מגילה, דכתיב אחרי שרוף המלך את המגילה (עירובין טו:). **מנין לרבות כל דבר.** לכתוב עליו כגון לוח עץ ועלה זית (סוכה כד:). **וכתב לה מכל מקום.** דמאי למיכתב ונתן בידה ספר כריתות (שם). **אי כתיב בספר.** אי הוה כתב וכתב לה ספר כריתות בספר, כדקאמרת. דהאי ספר קלף הוא (שם). **השתא דכתיב ספר.** אין זה קלף ואין הכתוב מדבר שיהא כתוב עליו, אלא לדברי הגט קרוי ספר, ספירת דברים, כריתות דברים שהם כורתין ומפרידין ביניהם (שם) והכי משמע וכתב לה דברי כריתות, אבל לא קבע לו מקום לכותבו, וממילא משמע בכל מקום שירצה יכתבנו (עירובין טו.). **ורבנן האי וכתב מאי עבדי ליה.** כיון דספר לאו קלף הוא, האי וכתב לא איצטריך לרבות כל דבר דמסתברא תיתי לייחד דבר לכתיבתו דאיצטריך לאשמעינן שבכל דבר כשר לך (סוכה כד:) ולמה ליה למכתב וכתב לרבות כל דבר, לכתוב ונתן לה ספר כריתות (ערובין טו:). **ואינה מתגרשת בכסף.** ליתן לה כסף לשם גירושין ולומר הרי את מגורשת בו כדרך שנתן בקדושין ואמר הרי את מקודשת בו (סוכה כד: ובעי"ז ערובין שם). **אקיש יציאה להוייה.** ויצאה מביתו והלכה והיתה לאיש אחר (שם) היינו קדושין (ערובין טו:).

המשך בעמוד הבא.